

GRO

René Veenstra is landelijk bekend als de 'pestprofessor'. Maar op de Nacht van de Sociologie houdt de Groningse hoogleraar een lezing over seksuele netwerken op scholen. „Een soort *Sex Education* in het Noorden.”

'Sex Education' in het Noorden

JOB VAN SCHAİK

Sex Education was tussen 2019 en 2023 een hit op Netflix. In de serie wordt vier seizoenen lang het wel en wee van een groep scholieren gevolgd, op een middelbare school in Engeland. Relaties, vriendschappen, verliefdheden, ruzies, pestgedrag, groepsprocessen – van alles komt voorbij, met seks als de rode draad.

De Britse tv-serie kun je zien als illustratie bij het onderzoek waar René Veenstra (55) over vertelt op de Nacht van de Sociologie, op 7 maart in Groningen. „Mensen zien mij vaak als de pestprofessor. Maar mijn onderzoek, ook dat naar pesten, gaat eigenlijk over sociale netwerken en over invloedprocessen.”

Op zijn website schaarde Veenstra *Sex Education* onder zijn favoriete tv-series. „Er zit heel veel in”, zegt de hoogleraar sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. „Sterk uitvergroot natuurlijk. Maar het maakt een heleboel dingen bespreekbaar.” Alle gendervarianten en seksuele voorkeuren krijgen namelijk een plek in de serie.

„Voor jongeren die tot een minderheid behoren is het dan ook een heel mooie serie”, zegt Veenstra. En niet alleen omdat ze op respectvolle wijze een stem krijgen. „Er zitten sterke karakters in, juist uit minderheden. Daar kun je je mee identificeren.” Zo is één van de hoofdrollen voor Eric, die zwart en openlijk homoseksueel is. „En hij is ook nog heel gelovig!”

Veenstra leidt aan de universiteit een onderzoeksgroep die zich bezighoudt met de sociale ontwikkeling van opgroeiende jongeren. „Tien jaar geleden zijn we twee keer langs geweest bij een grote scholengemeenschap in Noord-Nederland. Ik kan vanwege privacy niet vertellen waar, maar we hebben 2000 jongeren van 12 tot 18 jaar ondervraagd, uit alle klassen. Meer dan 95 procent deed eraan mee.”

Dat laatste was cruciaal voor het onderzoek, zegt Veenstra. „Omdat we daarmee het complete netwerk in beeld hebben. We hebben de jongeren gevraagd wie een oogje heeft op wie, wie het met wie heeft gedaan, wie de populaire leerlingen zijn, wat de kwaliteit van de relaties is, of de ouders ervan weten, wat hun vrienden ervan denken. En naar nog veel meer zaken.”

Het leverde een schat aan gegevens op over de onderlinge relaties tussen de jongeren, hun netwerken en hun gedrag. Om een paar voorbeelden te noemen: jongeren uit hogere sociale milieus beginnen later met daten en meisjes beginnen eerder dan jongens. Vriendschappen met het andere geslacht vergroten de kans op daten.

Veenstra's onderzoek bevestigt het beeld van een grote Amerikaanse studie uit de jaren 90. „Het netwerk van wie het met wie heeft gedaan op de middelbare school is

Hoogleraar sociologie René Veenstra deed onderzoek naar seksuele netwerken op scholen. FOTO: PETER WASSING

de nachtmerrie van elke gezondheidsdienst. Bijna iedereen is met elkaar verbonden. Daardoor kunnen seksueel overdraagbare ziektes zich razendsnel verspreiden.”

Dat komt door de sociale regels die binnen de groep gelden. „Stel twee beste vrienden hebben allebei een relatie. Als hun relaties uitgaan, beginnen zij niet iets met elkaars ex. Voor een nieuwe relatie zoekt iedereen het iets verderop. Zo krijg je een lange keten van relaties en raak je snel met een groot netwerk verbonden.”

Het onderzoek laat ook zien dat er nog steeds een seksueel dubbele standaard bestaat. „Als jongens meer relaties hebben gehad, hebben ze meer vrienden. Bij meisjes leidt het juist tot afwijzing en minder vriendschappen. Er hangt nog

'Het netwerk van wie het met wie heeft gedaan op de middelbare school is de nachtmerrie van elke gezondheidsdienst'

steeds een stigma aan meisjes: het is niet oké om het met meerdere jongens te hebben gedaan.”

De Nederlandse data geven wel aan dat meisjes, net als jongens, vaker populair zijn als ze vaker seks hebben gehad. Ze zijn nadrukkelijk aanwezig in de groep en bepalen wat er gebeurt. „Maar qua vriend-

schappen vallen ze er een beetje buiten. Daarbij gaat het meer om je prettig voelen bij iemand.”

Bij vriendschapsselectie op basis van 'seksueel debuut' zie je iets soortgelijks. „Die is bij meisjes sterker dan bij jongens. Bij jongens maakt het niet zoveel uit of een vriend wel of geen seksuele ervaring heeft. Bepaalde meiden worden juist door andere meiden gemeden omdat ze te makkelijk te pakken zijn.”

Een ander opvallend resul-

Ncuti Gatwa speelt Eric in *Sex Education*. FOTO: NETFLIX

taat van het onderzoek is dat meisjes twee keer zo veel cross-seksuele (lhbqtia+) vriendschappen hebben dan jongens. „Blijkbaar is het een soort taboe onder jongens. Dan begrijp je ook meteen waarom het in het mannenvoetbal nog steeds *not done* is om uit de kast te komen, terwijl je in het vrouwenvoetbal openlijk met je teamgenoten kunt daten.”

Lhbqtia+-jongeren zijn ook kwetsbaarder dan hun cisgender leeftijdgenoten. „Ze zijn somberder over hun situatie en hebben meer depressieve gevoelens. Dat is begrijpelijk. Ze vinden moeilijker aansluiting en niet alle ouders zijn begripvol. En hun leeftijdgenoten kunnen heel hard zijn.”

Het mooie van zijn onderzoek vindt Veenstra dat het zicht biedt op de invloed van normen en sociale processen op individueel gedrag. „Verliefdheid wordt doorgaans gezien als een individuele keuze. Dit soort onderzoek laat zien dat het ook gestuurd wordt door sociale normen en andere sociale processen. Hartstikke interessant!”

Hij wil als wetenschapper die werkt op het snijvlak van sociologie en psychologie de achterliggende mechanismes van gedrag begrijpen. „Dan moet je kijken naar hoe individuen zich gedragen en wat daaraan ten grondslag ligt.” Dat heeft ook praktische consequenties. „We moeten niet altijd alle problemen in de maatschappij proberen op te lossen door alleen maar naar het individu te kijken.”

Het onderzoek naar seksuele netwerken onder adolescenten is gebaseerd op tien jaar oude gegevens. Is er niet veel veranderd? „Dat zouden we moeten onderzoeken”, zegt Veenstra. „Ik verwacht het niet. Die seksueel dubbele standaard was 20 jaar eerder in Amerika ook al aangetoond. Wat nu wel anders is, is genderfluiditeit. Dat hebben we in 2014 niet meegenomen in ons onderzoek. Dat zouden we nu wel doen.”

